

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BUTNARU, LEO

Panorama poeziei avangardei ucrainene / Leo

Butnaru. - București : Tracus Arte, 2017

ISBN 978-606-664-830-1

82.09

www.tracusarte.ro

Editura Tracus Arte

București, str. Sava Henția nr. 2, sector 1

© 2017 Tracus Arte

Leo Butnaru

Panorama poeziei avangardei ucrainene

Tracus Arte

2017

Cuprins

Ajungând din urmă contemporaneitatea...	5
Specificul avangardei ucrainene	5
Noua generație și panfuturismul	12
Dominanta... asiatică a avangardei?	19
Aceeși atavică problemă: Ucraina sau Malorossia?	21
Avangarda, noii conchistadori și fascismul... pozitiv	26
Identitatea lingvistică: salturi mortale, lupinguri	29
Modificări de canon, de prozodie. Eliberarea de prejudecăți	31
A scrie și a vedea: poezia picturală	35
Cultura sub teroare	38
Epilog	43
Mikola VORONIY (1871–1938)	46
Fiara	47
Rubine	49
Orașul Vechi	50
Morții	51
Grigoriy CIUPRINKA (1879–1921)	52
Norii	53
Rândunica-de mare	54
Furtuna	54
În împărăția țăriilor	55
Apoteoză	56
Volodimir GADZINSKIY (1888–1932)	57
Moara sângeroasă	58
Einstein	64

Mihailo LEBEDINEȚ (1888–1934)	76
„Ca urma”	77
Raza	77
Întâlnirea	78
Mașina	79
Înfățișarea roșilor	81
Împrejmuirea și inspirația	82
Edvard STRIHA (1888–1934)	84
Carte poștală lui Semenko	85
Parodieză	86
Zazendropie	88
Mersi!	89
Autoportret	90
Zoze	91
Pe creasta unui val de 3 000 de metri	92
Pornografiză	92
Marșul „Noii Generații”	93
Revoluția	94
„Scuipați-i curcubeului pe acoperiș”	95
Dansați, cititorilor!	97
Construiți radiostații	101
Coșmarizarea	102
Peizanela	105
Întâlnire în stația de la răscruce	106
Vasil’ ALEȘKO (1889–1942?)	108
Coșari printre flori	109
Iakov SAVCENKO (1890–1937)	113
Hristos cosea otava	114
*** În viață trei culori au fost	116
Oleksa SLISARENKO (1891–1937)	117
Poemul neglijării	118

Comunicații.....	122
Walt Whitman	125
Secetă.....	126
Tropotul milenilor	126
Glorific repezile mecanisme.....	127
Toamnă	128
În memoria lui Gnat Mihailcenko	128
Ucraina	129
Râuri cu maluri de asfalt	131
Mihail SEMENKO (<i>foileton</i>)	131
Pavlo TICINA (1891–1967)	134
Pastel.....	135
În catedrală	137
Ceață enarmonică.....	137
Ploaie enarmonică.....	138
Teroare	138
Forța supremă	139
Cine ar spune.....	140
Duminica verde.....	141
Liu	142
*** Pe culturile lumii a crescut din abundență iasca de mai	144
*** Frunzele.....	145
Trăim în comună.....	146
Mihail SEMENKO (1892–1937)	148
Poetul	150
Constrânsul.....	150
Sângesoare	151
Cuhnefierbere.....	151
Aviatorul	152
*** Trenul o luă la goană. Ea nu mai există	153
O poezioară foarte sinceră.....	153
Orașul.....	154

*** despre nopți albe. despre amurgul roz. despre clă-	155
Eu vreau	156
Asfaltul	157
Cea dorită	157
Corp de bronz	158
Pana dragostei.....	158
Ea	159
Oceanul	160
Joi	161
Conductorul.....	161
Frizerul	162
Neurastenie.....	163
Căutare.....	163
Inevitabile zile.....	164
Zorii reclamelor.....	164
Gazetarul.....	165
Moare copilul.....	166
Trece draga.....	167
(Călare) pe Rosinanta.....	167
Orașul	168
Văcsuitorul.....	168
Interior.....	169
Poemul viitorului.....	171
Fum și duduitoră	172
Ciur	175
Așteptare	175
Tușul gramofonului	176
Rochia de jale.....	176
Tinerii aviatori	177
Confuzie în oraș	177
Versul („pfffff”).....	178
Zile	178
Lui Vasil’ Ciurnak	179
Noapte.....	179
Focul.....	180

Munca.....	182
Industrială.....	183
Raidul meu în veșnicie.....	183
Crimeea.....	185
Obiect.....	187
Berlinul negru.....	188
Alt-Berlin.....	189
Satul.....	191
Străzi în crepuscul.....	192
Poezia pierzaniei.....	192
Mikola HVILIOVIY (1893–1933).....	195
Mierea albastră.....	196
Umbre.....	198
Pe val.....	199
Claviaturi.....	200
Ce ni-i nouă întunericul!.....	201
Pe poziții.....	202
Vasil' ELLAN-BLAKITNIY (1894–1925).....	204
Ca valurile.....	205
Năvalnice energii.....	205
Desen neterminat.....	206
După sonata kreutzer.....	206
Dimineață.....	206
Lui Mihail Semenko.....	208
Lui Mihail Semenko.....	209
Oleksandr Slisarenko.....	209
Pe leagănul panfuturismului.....	210
Nebiruitul.....	211
Rurul și poetul.....	211
*** Citesc versurile lui Semenko.....	212
Oleksandr VEDMIȚKIY (1894–1961).....	213
Noul „Cobzar”.....	214

Iulian ȘPOL (1895 – 1937).....	217
*** Nu mă atingeți.....	218
Au rupt-o din loc, dar, brusc, s-au oprit.....	219
*** Eu nu mă voi duce la înmormântarea.....	219
*** Stingeți luminile.....	220
*** Pe urmă se vor opri uzinele,.....	221
*** Cadavre pretutindeni.....	222
*** Să nu fiu condus.....	222
*** Cu pas cadențat.....	223
*** Au ciupit, au tot ciupit.....	224
*** Se umplu, se umplu.....	225
Ante scriptum.....	226
*** S-a îniernat pământul,.....	226
*** Mi-am sfâșiat sufletul și.....	228
*** Toamna se va pudra.....	228
Crimeea. Lirică autumnală.....	229
Maik (Mihailo) IOHANSEN (1896–1937).....	230
Crabii.....	231
*** Inima plină cu miere de prisacă,.....	232
Dragoste.....	233
Eu știu: moartea.....	235
*** Orașul ras s-a zburlit,.....	235
Stație.....	236
Tren de noapte.....	236
Vasil' DESNEAK (1897–1938).....	237
La aniversarea lui Șevcenko.....	237
Moment contemporan.....	238
Andriy CIUJIY (1897–1989).....	240
Portretul meu.....	241
*** Severa soartă îi ordonă Todosiei.....	242
Noi cu Semenko la gunoiște.....	243
Inumanul avort al inimii.....	245

Respect pentru oameni și cărți	251
Cer mohorât peste Kiev.....	252
[În capitală].....	252
Turmentați de vulcani.....	253
Macix.....	257
Două poeme vizuale (<i>Poezomalearstvo</i>) de Andriy Cuijy.....	259
Valerian POLIȘCIUK (1898-1936)	261
Contraste.....	263
Dimineață în Crimeea.....	264
Oră matinală.....	265
Curcubeul.....	266
Celor săraci cu duhul.....	267
Lumini.....	268
*** Duhul smolit al florii soarelui.....	270
Țărâiecii.....	272
Octombrie.....	273
Conexiuni.....	274
Relativitate.....	275
Tanka.....	276
Trei Tanka.....	277
Vasil' BOBRINSKIY (1898-1938)	279
Simfonie neagră.....	280
Volodimir IAROȘENKO (1898-1941)	281
*** Vor cădea dale de pe piedestale.....	282
Fiulul.....	283
De cer odăjdii violete.....	284
Mikola TEREȘCENKO (1898-1966)	285
Niprul.....	287
Miting aviatic.....	287
Cursa.....	288
Vizitiul.....	
Nocturnă.....	

Stârvuri.....	290
Șomerul.....	291
*** Îndrăgostire.....	294
S-au întins paralele.....	295
(!) Clădire peste clădire.....	296
Fochistul.....	298
Dinte pentru dinte.....	299
În cazangerie.....	300
Marfă.....	300
Marea.....	303
Leonid CERNOV (1899-1933)	304
Sindicatul demenților.....	306
Vreau să mănânc.....	309
A iubi.....	313
Cântarea cântărilor.....	316
Și totuși se rotește!.....	317
După furtuna pasiunilor.....	318
Echilibristica imaginii.....	320
Gro VAKAR (1901-1937)	324
Ultima datorie.....	324
Răvaș către scriitorul care a căzut în boemă.....	327
Oleksandr SOROKA (1901-1941)	328
Crochiu autumnal.....	329
Cuibul rândunicii.....	330
Spre Donbas.....	331
La șase.....	333
Studiu.....	334
Micburgheza.....	335
Se trezește orașul.....	337
Viktor VER (1901-1944)	338
Desprimăvărare.....	

Galopul.....	339
Viktor Ver către Sava Golovanivskiy.....	341
Îndemn.....	343
Iuri IANOVSKIY (1902–1954).....	345
Dimineață.....	346
Marea.....	346
Gheo ȘKURUPIY (1903–1937).....	349
Oratoriul meu.....	351
Dada.....	354
Semafoare.....	354
Lirica futuristului.....	356
Jilav.....	357
Vagabondul.....	357
Disperare.....	358
Geometrie.....	358
Dânșii.....	359
Mașina.....	360
Vrăciuireopoponiada.....	362
Foametea.....	363
Cântul căpitanului înjunghiat.....	364
Așteptare.....	366
Înlunit.....	366
Tristețe.....	367
Oleksandr KORJ (1903–1984).....	370
*** Eu mă mișc destul de rapid.....	371
*** În amurgul sufletelor noastre.....	371
Scrisori.....	372
Despre copilărie, stepă și traverse.....	376
Vasil' HMELIUK (1903–1986).....	380
*** Iar când ziua.....	381
*** Eu îmbrăcat.....	382
*** Îmi mocnesc țigara.....	383

*** În fruntea mea.....	384
*** Seară?.....	384
Imnul valutei superioare.....	385
Istoria mea.....	386
Cumpărați legume.....	387
Parada.....	388
Întreprindere.....	389
Pentru toți.....	390
Ha?.....	391
Gheo KOLEADA (1904–1941).....	392
*** Când poetul vru să pună punct la text.....	393
*** Tu ai buze minunate, purpurii, ca și brodate!.....	393
Industrializarea.....	395
*** Gonesc automobile.....	400
*** Reclamele bat cu electricitate.....	401
*** Mă oprisem în piața centrală.....	401
Flautul sfârâmat.....	402
*** Această poartă durează de două sute de ani.....	403
Futur-extra.....	404
Revolta cartierelor.....	408
Aforisme și imagini, care le sunt permise poezilor.....	410
Nik BAJAN (1904–1983).....	412
Elegia-divertisment.....	413
Foxtrot.....	416
Edificii.....	418
Cursă nocturnă.....	420
Sângele captivelor.....	422
Iaroslav ȚURKOVSKIY (1904–1995).....	423
Jocurile inimii.....	424
Sentința.....	424
Clipe și veșnicie.....	425
Făclia.....	425

Volodimir GAVRILIUK (1904–2000)	436
***Când e noapte	436
***Vreau să fiu singur	437
Ielele nopții	437
Aprilie tropical	438
Peisaj	438
Cântec solar despre tină	439
***Noaptea vuiesc sirenele	439
***Roțile vântului au lovit	440
Elegia intelectului	441
Ivan KRUȘELNIȚKIY (1905–1934)	444
Foametea sub tirul de arme	445
Vaca de fier	445
Au montat șinele	447
Rana	448
Sveatoslav GORDINSKIY (1906–1993)	449
Carte poștală de peste hotarul german	450
Versuri despre Oleksa Vlizka	451
Ars poetica	452
Mikola SKUBA (1907–1939)	453
Aproape Autumnală	454
*** Eu	455
Cântec despre auto(mobil)	459
Leonid ZIMNIY (1907–1942)	462
Viața celui decedat	463
Noi, peste cadavre	465
În loc de poem	468
Temă alterată de abstracțiuni	469
Despre stil	469
Apogeul obrăzniciei	471
Pe tema Harkov	477

Mecleslav GASKO (1907–1996)	482
Din motivele ucraino-apusene	483
Furtuna	484
În hangar	485
Oleksa VLIZKO (1908–1934)	487
Doc	488
Aeroplanul	489
Toamnă	489
În loc de prolog	490
Negură	490
Laconism	491
Nu caut cale	492
Romanța la pian	492
Mandat de geniu	493
*** Pe drumuri multe merg, senin	492
Minor	495
Simfonia a noua	495
Și totuși enigma persistă	496
Sarcastică	497
Lui M. Semenko	498
*** A plecat în zbor	495
Instrucție	498
Dânsa	500
***Tovarășe	499
Eu însumi	503
Raisa TROIANKER (1908–1945)	505
Un mic poem despre bătrânul profesor	506
Dragostea mea	510
Ghicitoare	511
Leonid PERVOMAISKIY (1908–1973)	514
Haiku de club	514
Mihail Semenko. Poem despre Maria credincioasa-titereză și seringă engleză	515

Ivan MALOVICIKO (1909–1942)	517
Salutul meu	518
„Odesa – Harkov”	519
Bogdan-Igor ANTONICI (1909–1937)	523
Mașinile moarte	524
Pentru totdeauna	525
Afundul peisajului	526
Amin	527
Interferențe	528
Orașe și muze	529
Primăvara poetului	530
Poem despre vitrine	531
Fragment	534
Sava GOLOVANIVSKIY (1910–1989)	535
Demonstrația	536
Autumnală	538
Îți strâng mâna!	540
Evghen BUNDA (?–?)	543
Cu piciorul pe tobă	543
În al șaptelea cer	545
Măline stafidite	546
Volodimir GAREAIV (1914–1997)	548
Recviem metafizic	549
Iuri PALIYCIUK (?–?)	559
*** Urcau, încremeneau, cădeau ritmurile de charleston	556
Marșul autodrumurilor	560
Iu	561
Mai	561
Centrala de pe Nipru	562

O. KOPROVSKIY (?–?)	564
Peisaj proletar	564
Autumnostrăpoeză	565
Splenoplictiseală	566
Lvovul în decembrie	566
*** iar porcii târguiesc cu diamante	567
Vacanțe	568
DIN PARODIILE AVANGARDEI	569
Melentiy KICIURA – <i>Platforma</i>	569
T. GEDZ (Oliksi Savițkiy) – *** <i>acul sorbea cacao</i> ,	571
Pavel FILIPOVICI	572
<i>Semenko</i>	572
<i>Futuriștii</i>	572
ADDENDA (<i>Manifeste, articole programatice</i>)	574
Mihail SEMENKO – <i>Eu însumi</i>	574
Mihail SEMENKO – <i>Pro domo SUA</i>	576
Mihail SEMENKO – <i>Quaero-Futurismul</i>	578
P. MERTVOPETLIUIKO (M. Semenko) – <i>Arta perioadei de tranziție</i>	582
Mihail SEMENKO – <i>Panfuturismul (Arta perioadei de tranziție)</i>	585
Mihail SEMENKO – <i>Ce este destrucțiunea?</i>	588
Mihail SEMENKO – <i>Unele consecințe ale destrucțiunii</i>	591
Mihail SEMENKO – <i>Poezia picturală (Poezomalearstvo)</i>	596
Mikola HVILIOVIY – <i>Din partea autorului</i>	602
„ <i>Satana din butoi</i> ” sau <i>despre grafomanie, speculanți și tot felul de „ilumiști”</i> (<i>prima epistolă către tinerii scriitori; fragmente</i>)	604
Mikola HVILIOVIY – <i>Copernic din frauenburg și abc-ul renașterii în artă (A doua epistolă către tinerii literați; fragmente)</i>	616
V. TRENIN – <i>Un semnal alarmant pentru prieteni</i>	626

Ne scriu cititorii. Despre „Noul Lef” și „Noua generație”.....	637
VI. GADZINSKIY – Cincinalul și problema „formei” literare.....	641

Tehnoredactor: Luminița LOGIN

Copertă: Petru Șoșa

Bun de tipar: iulie 2017. Apărut: 2017

Editura Tracus Arte, str. Sava Henția nr. 2, sector 1, București
E-mail: office@edituratracusarte.ro, vanzari@edituratracusarte.ro

Tel/fax: 021.223.41.11,

Tiparul executat de S.C. WorldMediagraph București

Contravaloarea timbrului literar se depune în cadrul
Uniunii Scriitorilor din România

MULȚUMIRI

Exprim sinceră grațitudine celor care m-au ajutat în elaborarea prezentei antologii-panorame: Halina Tarasiuk (poetă, Kiev); Serghei Jadan (poet, Harkov); doamnelor Tatiana Dobko (șefă de secție) și Iulia Levcenko (colaborator științific) de la Biblioteca Academiei de Științe a Ucrainei, Oleh Koțarev (poet, Kiev).

Leo Butnaru

Ajungând din urmă contemporaneitatea...

Specificul avangardei ucrainene

Avangarda poezie ucrainene are îndubitabile tangențe cu fenomenologia futurismului, cubofuturismului, akmeismului rus(ești), fenomenologie căreia majoritatea autorilor din patria lui Gogol i-au resimțit, ba chiar i-au dorit benefica influență mobilizatoare, inspiratoare, orientativă, canonică. Și... autobiografică, precum se înțelege și din unul dintre poemele lui Oleksandr Korj dedicat lui Gheo Koleada:

*...Întâmpinând
noul
an (23)
plesneam
de bucurie!
Și beam
pentru futurism
pentru Semenکو
și Maiakovskij.*

Însă, spre deosebire de avangarda rusească, cea ucraineană nu e compartimentată atât de divers (akmeism, futurism, cubofuturism, egofuturism, imagism, adamism, lucism etc., etc.) dar, bineînțeles, în mod vădit sau doar *in*

nuce, conține elemente comune tuturor avangardelor, inclusiv diversității celei de la Petersburg și Moscova. Iar problema identității mai multor avangardiști ruși de proveniență ucraineană este acut și amplu dezbătută în mediile culturale și nu numai din țara vecină. Pentru că, într-adevăr, a avut loc o masivă migrație a kievenilor spre Moscova, să zicem, precum se întâmplase, cu un secol înainte, cu Nikolai Vasilievici Gogol care nu prea ținea să-și pună în lumină originea ruteană. Revelațiile sunt urmate de jubilații: iată, în unele anchete, marele pictor Kazimir Malevici scria că e ucrainean! Dar David Burlik, „tatăl futurismului rus”, de unde e? Sigur, din Ucraina, de lângă Harkov. Uneori, el chiar susținea că ar fi un „futurist tătarozaporojan”. Opinie împărtășită și de fratele său Nikolai, poet și el.

Apoi alți lideri ai avangardei ruse – Aleksandr Arhipenko, Aleksandr Ekster – de asemenea ucraineni au fost... Et caetera. Chiar cu o remarcă ușor... derutantă: mai sunt încă destui exegeți care tratează ca pe o ciudățenie noțiunea de „avangardă ucraineană”, de parcă nu i-ar fi venit și timpul acesteia – timpul recuperărilor, omologării, propagării. Iar prezenta antologie reprezintă și ea un argument de necombătut în motivarea de a rosti și de a scrie răspicat: avangarda ucraineană a exista, există, merită atenție, – precum subliniază mai mulți istorici occidentali ai artei rusești care, concomitent, studiază și avangarda ucraineană (Marcades și Nakov – Franța, Boiko – Polonia, Bowlt și Mudrak – SUA).

În ce privește agitata căutare și redare de identitate a mai multor avangardiști ruși cu descendență ucraineană mai persistă ecoul și apucăturile atitudinii ideologiei sovietice care, până la urmă, le permitea și ucrainenilor să spună, să scrie ceva despre avangarda „lor”, dar fără să îndrăznească a

se referi la protagoniștii culturii ruse, chiar dacă aceștia se trăgeau din stepele zaporojenilor, de pe pripoarele Niprului. Sigur, nu e ușor să împarți „ceva” între frați... Disputele continuă... Să mai îngăduim puțin asupra lor, la intersecții de epoci, imperii, state independente, arte tradiționale sau moderne, postavangardism sau postmodernism etc.

Astfel, de la căderea imperiului rus și până în prezent, în virtutea diverselor ocurențe, nefavorabile sau... nefolosite la timp și eficient, Ucraina rămâne țara cu acute probleme de autoidentificare, nesoluționate deplin nu doar în cadrul națiunii, poporului propriu-zis, ci chiar și printre elitele intelectuale. De unde și tezele dubitative lansate de unii (nu este exclus – (și) rău-intenționați) de a susține că avangarda nu poate să apară într-o țară, care încă nu s-a regăsit ca unicitate. Pentru că avangarda își propune drept scop înfruntarea tradiției, pe când într-o țară cu probleme de autoidentificare creatorul de artă nu poate să facă asta, deoarece pur și simplu nu cunoaște respectiva tradiție. Dat fiind că națiunea mai e în procesul căutării de sine, bineînțeles că ea apelează frecvent la tradiție, vag-atestată sau posibilă, „decupând-o” din contextul istoric sale existențiale private de atâtea elemente *sine qua non* în lungile perioade de subordonare unor imperii, fie celui țarist, fie celui sovietic. Iată de ce Ucraina este condamnată să orbecăiască prin spații mito-arhaice, privată de posibilitatea creării unei arte noi, susțin unii.

Dar, atenție! – deja noi ne aflăm în aria disputelor contemporane, tezele de mai sus „făcând abstracție” de avangarda clasică ucraineană, care a fost și a rămas o certitudine, referindu-se – tezele – la absența suflului proaspăt, post-modern, contemporan-european, transoceanic în cultura și literatura ucraineană.

Teoreticianul postmodernismului (eu unul cred că postmodernismul ține de orizonturile testamentare ale avangardei – L.B.) Vladimir Eșkilev propune ca atare situație să fie examinată nepărtinitor, atent, susținând că problema absenței avangardei ucrainene (contemporane; cea istorică își are deja locul tot mai conturat în analele literaturii, artelor, în general) e chiar cea veche, de care vorbeau încă panfuturiștii, cei din asociația „Noua generație” – nu a fost creat un câmp cultural urban important, nu există dominația culturii orașenești, firească pentru contemporaneitatea noastră, de unde și consecințele: nici chiar astăzi, avangarda nu are cum și nu are unde apărea în Ucraina. În esența ei, Ucraina mai este țară agrară, rurală, în care arta își asumă datoria de a vorbi din partea poporului și despre popor, din partea tradiției și despre tradiție, din partea străbunilor și despre ei. (Ar fi un Ianus care vede doar cu ochii de pe fața de la... ceafă. Ar fi ca și cum un fel de pășunism, de semănătorism, ba chiar... de mioritism rutean...) În genere, arta contemporană, ca să nu vorbim de oarece avanguardism, e una marginală, pe când în Europa, în America, după cum se știe, ea deține chiar prim-planul. Pentru ca Eșkilev să sublinieze: „Zi de zi, în 10 mii de școli ucrainene funcționează o mașină fabuloasă, care hrănește tânăra generație cu lucruri arhaice. Grație funcționării acestei mașini, oamenii pur și simplu își pierd interesul pentru literatura ucraineană. Această mașină lucrează, bineînțeles, și împotriva noastră – a promotorilor artei noi. Dinozaurii au acaparat întreaga putere, oriunde”. (Probabil, astfel de constatări trebuie să ne dea de gândit și nouă, românilor, în special celor din Interriverania Prutonistreană, alias Moldova Estică, unde tradiția kitschizată mai face ravagii...) „Iar astăzi noi trebuie să schimbăm radical această situație”, conchide Vladimir Eșkilev.

Este exact ceea ce trebuie remarcat în ce privește apariția avangardei (deja clasice, istorice) în agrara țară Ucraina. (Anticipativ și reiterativ, să menționăm că, totuși, avangarda din anii 20-30 ai secolului trecut a cunoscut și izbânzi la Kiev, Harkov, pe malurile Niprului...). Adică, din punct de vedere... obiectiv, futurismul ucrainean apărea oarecum în mod paradoxal, parcă... neîntemeiat, dar, totuși, existent! Deoarece avangarda, futurismul propriu-zis – cel puțin în Rusia, ca parte componentă a avangardei europene, – era o consecință a procesului intens de urbanizare. Însă în Ucraina dominantă a fost și rămânea cultura rurală. Până și scriitorii care, la răscruce de secole, erau considerați novatori – Ukrainka, Lepkiy, Zerov, Kobileanskaia, – în principiu scriau numai și numai despre sat. Precum menționează Ivan Reabcy, exegetul operei lui Mihail Semenko: „La noi nici nu mirosea a urbanizare. A prins «a adia» abia în timpul de la urmă, odată cu noile mode literare. Până și în timpul puterii sovietice, când satul era distrus tot mai necruțător, lucrările legate de viața urbană și oarece noutăți socio-existențiale erau destul de slabe, fără să fie în stare să creeze propriul curent artistic. Cu atât mai uimitor e însă că aceasta i-a reușit lui Semenko care, în mod conștient, tindea să europenizeze și să urbanizeze literatura ucraineană”. De unde și *piezișa*, dar nu ostila constatare că, de fapt, futurismul a fost unica artă care a tins pe cale forțată să introducă cultura ucraineană în secolul XX, fără consimțământul acesteia. „Noi trebuie să ajungem din urmă ziua de azi” – iată unul dintre memorabilele îndemnuri ale lui Mihail Semenko, lansat în anul 1914 în revista „Quaerofuturismul”, continuând, explicit, programatic: „Dorim ca prin mișcare artificială (*штучним рухом*) să apropiem arta noastră de hotarele, dincolo de care începe noua eră a artei mondiale”. Futurismul se afirma ca unică

forță în lupta cu stagnarea culturală, spirituală în Ucraina aflată la răspântii de istorie și destin.

Oleg Ilnițkiy, important exeget al avangardei istorice ucrainene, scrie: „Debutul futurismului ucrainean se întâmpla pe când societatea ucraineană practic deja hotărâse cum trebuie să fie noua ei cultură națională. Principiul de bază al culturii consta în renunțarea la narodnicism și provincialism”. Însă intelectualitatea din acele timpuri nu se decidea să accepte noua cultură care respingea tradiția și pe idolul perpetuu al culturii ucrainene – Taras Șevcenko. Ilnițkiy menționează că arta care nu apela la sentimente naționale era declarată străină și „deconspirată în tentativele ei de a se infiltra în spațiile naționale”, spre a le distruge. „Impulsurile inițiale ale futurismului ucrainean de la sfârșitul primului război mondial s-au manifestat ca lovituri date concepțiilor literare și naționale general acceptate. Iar energia critică era orientată nu spre elucidarea sensurilor și înțelegerea noii fenomenologii artistice, ci spre lichidarea oricăror semnamente ale ei din conștiința societății”, mai subliniază Ilnițkiy.

Poate că intelectualitatea a fost prima care nu a dorit să accepte futurismul, în 1918 criticul Grușevskiy scriind: „Până în prezent, futurismul nu a reușit să dea rădăcini adânci pe ogorul literaturii ucrainene: permanentele și îndelungatele tradiții ale literaturii ucrainene nu i-a permis respectivei „direcții” literare să se dezvolte din plin”. (Cu toate că aceste tradiții erau puse categoric sub semnul îndoielii de Mihail Semenko care, în manifestul „Eu însumi” (1914), scria categoric: trebuie „să accelerăm. În asta ne constă consecvența. Lasă-i pe părinții noștri (care nu ne-au lăsat nimic ca moștenire) să se aline cu arta „natală”, trăindu-și veacul împreună cu ea; noi, tinerii, nu le vom întinde mâna. Haideți să ajungem din urmă ziua de azi!”)

Savantul Iu. Mejenko opina că: „Futurismul nu poate să-și găsească în mod firesc loc în poezia ucraineană, care e legată de psihologia unui popor ce construiește, și nu a unuia ce risipește, deoarece nu există ceva ce ar putea fi risipit... Dacă simbolismul mai are „oarece tradiție” și un „sol natural” în Ucraina, futurismul nu are absolut nimic”. În timp ce același M. Semenko încerca să generalizeze destrucțiunea și în arta ucraineană, scriind: „Prin sine, destrucțiunea reprezintă unul dintre fronturile panfuturismului. Precum se știe, sistemul panfuturist se împarte în două componente: panfuturismul general (panfuturismul dialectic, filozofia panfuturismului) și panfuturismul special (activ, panfuturismul revoluționar – destrucțiunea, construcția, meta-arta).

Noi susținem că arta trebuie lichidată sau, ceea ce e unul și același lucru, arta se va autolichida. Cum s-ar putea face asta în mod practic? Acesta și este teatrul operațiunilor militare al destrucțiunii”. (1922).

Astfel, noua fenomenologie artistică, definită și ca primă avangardă ucraineană, nu era luată în serios de critică. Pe atunci, printre intelectualii ucraineni bântuia moda să se lanseze cele mai deocheate invective la adresa avangardei, futurismului, în special, condamnat pentru spiritul său străin sub aspect ideologic și estetic matricelor naționale. De unde concluzia lui O. Ilnițkiy că în Ucraina lipseau criticii și oamenii de știință pregătiți pentru întâlnirea cu avangarda. Ba și mai grav: din acele timpuri de afirmare relativ fructuoasă a avangardei, respingerea futurismului a devenit poziție magistrală pentru *literaturologia* clasică ucraineană, poziție dominantă până în prezent.

Dacă astfel de atitudini obscurantiste nu putea să-i oprească din acțiune pe futuriștii propriu-zis, pe cei mai dotați reprezentanți ai lor, Mihail Semenko, Gheo Șkurupiy,

Iulian Șpol, Oleksa Slisarenko (ei au fost „opriți” – toți, în 1937 – doar de gloanțele călăilor bolșevici), bineînțeles că ele descurajau eventualii critici adevărați, competenți ai avangardei; adevărații ei exegeți, esteticieni, istorici, de unde și constatarea criticului V. Kacianiuk care, încă în 1930, scria despre cei 16 ani de existență ai avangardei ucrainene: „Astăzi noi nu dispunem de niciun studiu, ba chiar de niciun articol serios, care ar aprecia obiectiv rolul futurismului în procesul literar al Ucrainei Sovietice. Plus la asta, încă nu sunt elucidate anumite date, anumite materiale rămânând inaccesibile, unele dintre care fiind rarități bibliografice, altele, la fel (în manuscris), – păstrate în sertarele meselor unor tovarăși care, într-un mod sau altul, sunt legați de mișcarea futuristă. Firește, multe dintre aceste materiale s-au pierdut”. De aici și imposibilitatea subsemnatului de a identifica barem anii de viață ai unor autori antologați (Oleksandr Korj, Volodimir Gareaiu, Iuri Paliciuk...), iar despre alții aflând doar date extrem de sumare, vagi. Astfel că avangarda ucraineană abia începe a fi adusă în prim-planul atenției exegeților, iar arhivele ei urmează să fie completate și instituționalizate.

Noua generație și panfuturismul

Prima rândunea a avangardei ucrainene, care încerca să se desprindă de stolul simbolist, pentru a risca un zbor de sine stătător, cutezător, a fost cercul quaero-futurist organizat de Mihail Semenko în 1913 la Kiev. Semenko definea programatic *quaerofuturismul* (de la latinescul „quaero” – a căuta, a pretinde) drept direcție absolut nouă în literatura ucraineană, direcție oarecum diferită de cele ale futurismului

italian și rusesc. Ideea de bază era că, oriunde, orice artă este dinamică, adică în mișcare prin propria sa natură. Scriind că „Arta e un proces de căutare și trăiri (emoționale) fără realizare”, Semenko „legaliza” în patria sa spiritul epatant al lui Arthur Rimbaud, Van Gogh, trucurile lui Dali, până și cutezanța peste poate, filozofia cinică a Marchizului de Sade, chiar dacă, implicit, nu s-ar putea spune că poetul kievean-harkovian ar fi avut ceva în comun cu aceste personalități. Dar, ca și ele, considera că dinamismul, metamorfismul constituie acel *perpetuum mobile* al artelor care le asigură acestora continua regenerare, reînnoire, evitarea anchilozării, „morții artei” – sintagmă atât de „actuală” deja în succesiunea epocilor „mai recente”, înghițite de neantul timpurilor.

În principiu, avangarda poetică ucraineană s-a dezvoltat în baza a ceea ce a fost numit *panfuturismul*, iar începuturile ei *cefoase* pot fi, vag, identificate în perioada anilor 1914-1916, ulterior consolidate în activitatea grupării întemeiate după revoluția bolșevică. În manifestul din 1914 „Eu însumi” Mihail Semenko se aseamănă leit, s-ar putea spune, însă cu aplicație ucraineană, confrăților ruși din manifestul futuriștilor (1912) *O palmă dată gustului public*. Dacă aceștia doreau să-i arunce de pe nava contemporaneității pe Pușkin, Dostoievski, Tolstoi etc., Semenko are în vizorul anihilării *Cobzarul* lui Taras Șevcenko, operă ajunsă (și rămasă până în prezent) de generic în conștiința socio-psihologică (chiar aceasta e pe primul loc, importanța literară, artistică fiind cea secundară); operă emblematică pe care imaginația patriotului o trece pe pânza (...fila!) stindardului galben-albastru. Cutezător și, poate, dramatic-sfidător, tânărul Semenko (pe atunci avea doar 20 de ani!) declară tranșant interlocutorului său presupus, generalizat: „Tu îmi oferi slinosul *Cobzar*, spunându-mi: iată arta mea.